

בא

תם שכל מקום שהי' יהודי נכנס הי' אור נכנס ומאיר לו מה שבחביות ובתיבות ובמטמוניות.

וכן איתא (בקיצור) בתנחומא, "וכן במצרים הענן מאיר לישראל ומחשיך למצרים שנאמר לא ראו וגו' ולכל בני ישראל הי' אור והי' מאיר לישראל ו- מראה להן כל כלי כסף וזהב ושמלות וכל טוב מצרים ומה שבתיבות ובחביות ובמטמוניות הי' מראה להן והיו שואלין ונותנין להן בעל כרחן שהיו אומרים להם ישראל הרי לך במקום פלוני כלי כך וכך".

תוכן דרש זה הובא בקיצור בפרש"י "ולמה הביא עליהם חושך שהיו . . ועודי שחפשו ישראל וראו את כליהם וכשיצאו והיו שואלין מהן והיו אומרים אין בידינו כלום אומר לו אני ראיתי בביתך ובמקום פלוני הוא".

והנה לפום ריהטא נראה, שכוונת רש"י לפרש הכתוב כמו בפירוש ה- מדרש, דזה שבנ"י ראו את כלי המצריים

א. בסיפור מכת חושך נאמר בכתובי' "ויט משה את ידו גו' ויהי חושך אפילה בכל ארץ מצרים שלשת ימים. לא ראו איש את אחיו ולא קמו איש מתחתיו שלשת ימים ולכל בני ישראל הי' אור במושבותם". ואי' במדרש רבה: "ובג' ימי אפלה נתן הקב"ה חן העם בעיני מצרים והשאלום שהי' ישראל נכנס לתוך בתי-הן של מצרים והי' רואין בהן כלי כסף וכלי זהב ושמלות אם היו אומרים אין לנו להשאל לכן היו ישראל אומרים להן הרי הוא במקום פלוני, באותה שעה היו המצריים אומרים אם הי' אלה רוצים לשקר בנו היו נוטלין אותן בימי החושך ולא היינו מרגישי' שהרי ראו אותן כבר אחר שלא נגעו חוץ מדעתנו כמו כן לא יחזיקו והיו משאלין להן, ל- קיים מה שנאמר ואחרי כן יצאו ברכוש גדול, הה"ד ולכל בני ישראל הי' אור וגו', בארץ גושן לא נאמר אלא במושבו-

(1) פרשתנו י, כב-כג.

(2) שמור פי"ד, ג.

(3) לשון "ובג' ימי אפילה נתן הקב"ה חן העם . . והשאלום" - אין הכוונה שזה הי' בג' ימי אפי-לה, אלא בתר הכי, וכמובן מהמשך לשון המדרש, והכוונה ב, ובג' ימי אפילה" היא - שע"י (מה שארע בג') ימי אפילה נתן הקב"ה כו', וכמ"ש במפרשי המדרש (וכן צריך לפרש לשון התנחומא (וארא יד בסופו) "אם היו אומרים אין לנו להשאל הי' מאיר הקב"ה את המקום שהיו שם והי' אומר לו כו" - ראה עץ יוסף שם). וכבר העירו שבמדרש לקח טוב (כאן ולקמן יא. ב) מפורש שלקחו בג' ימי אפילה (וכפשוט לשון התנחומא). וצ"ע. ואכ"מ.

(4) ראה פרשתנו יב, לה (ובפרש"י).

(5) לך טז, יד.

(6) פרשתנו ג. וראה גם תנחומא וארא שם.

(7) פרשתנו שם, כב.

(8) ולא כתב ע"ז "ורבותינו דרשו" וכי"ב, והיינו שזהו ענין המובן ומוכרח ע"פ פשוטו של מקרא. וגם לא כתבו בתור פירוש שני ("ד"א"), אלא "ועוד" - כי לפרש"י היתה מכת חושך בגלל שני הטעמים. וראה בארוכה במפרשי רש"י כאן (וראה גם יפה תואר (השלם) לשמור שם), שמפרשים שב' הטעמים הם על ב' אופני החושך, טעם הא' ברש"י הוא על ג' ימים הראשונים שלא ראו איש את אחיו, וטעם הב' על ג' ימים אחרים שהי' חושך כפול ומכופל שלא קמו איש מתחתיו. ואכ"מ.

ב. לפי הנ"ל נמצינו למדים, שיש חילוק עיקרי בין המדרש ופרש"י ב- פירוש הכתובים כאן:

להמדרש, מ"ש, "ולכל בני ישראל הי' אור במושבותם" – גם זה הוא חלק מ- מכת חושך, כי המכה כללה שני פרטים: (א) חושך (נסי) למצרים, (ב) אור (נסיי) לישראל, "שכל מקום שהי' יהודי נכנס הי' אור נכנס ומאיר לו כו".

משא"כ לפרש"י הי' כאן רק נס אחד – החושך שהביא הקב"ה על המצרים, אלא שהטעם שהביא עליהם מכה זו הי' בשביל בניי, שעי' החושך ניתנה היכולת לבניי לחפש בבתי המצרים ולראות מקום כליהם, אבל לא הי' בזה נס נוסף שבניי יוכלו לראות מה שנמצא בבתי המצריים.

[ומה שהכתוב ממשיך אח"כ, "ולכל בניי הי' אור במושבותם", הוא ענין בפ"ע, שבא להדגיש שהמכה היתה רק במצרים ולא במקום מושב בניי בארץ גושן. כלומר: זה שלא החשיך לישראל בבית המצרי היז חלק ממכת חושך, כי זהו המכוון והמטרה של המכה: משא"כ הכוונה במ"ש, "ולכל בניי הי' אור במושבותם" היא, אדרבה, להודיע שלא הי' שום רושם מהחושך במושבות בניי. וע"ד מ"ש במכת ברד: "רק בארץ גושן אשר שם בני ישראל לא הי' ברד", אף שלכ- אורה פשוט הוא בלאה"כ, שהרי המכה הי' רק על מצריםי].

וחילוק זה בין המדרש ופרש"י מוד- גש ומדויק בשינויי הלשונות שביניהם:

הוא פירוש הכתוב, "ולכל בני ישראל הי' אור במושבותם".

אבל דוחק גדול לפרש כן כוונת רש"י, כי:

(א) הדיוק הנ"ל שבמדרש, "בארץ גושן לא נאמר אלא במושבותם, שכל מקום שהי' יהודי נכנס הי' אור נכנס כו", אינו פשטות הפירוש של "במושבותם" (ואדרבה, זהו היפך פירוש הפשוט⁹), ואם רש"י ס"ל הכי הו"ל לכתוב זאת בפירושו.

(ב) ועיקר: רש"י כתב פירושו על התיבות (בפסוק כב), "ויהי חושך אפילה גו' שלשת ימים", כטעם למכת חושך – "ולמה הביא עליהם חושך" – ולא הזכיר כלל בפירושו את התיבות (מהכתוב שלאח"כ – פסוק כג), "ולכל בני ישראל הי' אור במושבותם".

ומשמע מזה, שלפי פרש"י היו כאן שני ענינים שונים: (א) "ולכל בני ישראל הי' אור במושבותם" – שבה מדובר (כ- פשטות משמעות הלשון) ע"ד בתי ישראל (שבארץ גושן)¹⁰. (ב) זה שבניי, "ראו את כליהם" של המצרים בבתי המצריים – ודבר זה נלמד (לא ממ"ש, "ולכל בניי הי' אור במושבותם", כי אם) מעצם מכת חושך, כיון שזו היתה כוונת המכה, כדי שבניי יוכלו לראות את כליהם ולשאול אותם אח"כ מהמצריים בעת יציאתם ממצרים.

(9) ראה ביאורי מהר"א על פרש"י כאן.

(10) ראה מדרש שכל טוב כאן (כג), "ולכל בני ישראל הי' אור במושבותם היינו גושן ופשטי דקרא הוא אבל רבותינו דורשין כו". ועד"ז הוא בפ"י ר"י בכור שור, "בארץ גושן שהם יושביו" (אלא שמוסיף, "אבל ארץ מצרים היתה חשוכה לכל העולם אפילו לישראל ורבותינו אמרו כו". ואכ"מ). וראה גם אברנבל כאן.

(11) ראה פי' מהרז"ל לשמ"ר שם.

(12) וארא ט, כו. משא"כ במכת ערוב ודבר נאמר, "הפליתי ביום ההוא גו' (שם ח, יח), "והפלה הי' בין מקנה ישראל גו' (שם ט, ד).

(13) וראה תפארת יונתן כאן (פסוק כג), ועצ"ע.

חושך¹⁵, משא"כ מלשון המדרש משמע שאין זה הטעם למכת חושך, אלא דבר נוסף שאירע בשעת מכת חושך¹⁶. וע"פ הנ"ל יש לבאר הטעם, כי להמדרש שהי' אור נס' שהראה לישראל את כל כלי המצרים, אין צורך (כ"כ) להביא עליהם חושך, כי גם אם הי' אור אצל המצרים, היו ישראל רואים את כלי מצרים על ידי אור נס' זה¹⁷: משא"כ לפרש"י שלא הי' אור נס', הרי האפשרות לראות כלי המצרים היתה רק מצד החושך שהביא הקב"ה על המצרים.

ג. ויש לבאר טעמו של רש"י ששינה מדרשת המדרש, ובהקדים:

ידוע שבקיום ציווי הקב"ה, יש להשתדל שהקיום יהי' בדרך הטבע, לא ע"י נס, היינו הן שהחפץ שבו נעשית ה' מצוה יהי' חפץ טבעי ולא מעשה נסיים¹⁸, והן שהמעשה דקיום המצוה ייעשה בדרך הטבע.

ויתירה מזו נת' במ"א בארוכה¹⁹, שזה כולל לא רק קיום המצוה עצמה, אלא

במדרש הלשון שהאור הי' "מאיר ל-ישראל ומראה להן . . . מה שבתוכיות ובחביות ובמטמוניות", ואילו בפרש"י (א) לא נזכר כלל שהי' כאן איזה "אור" (ורק הזכיר ע"ד ראיית בני", "ראו את כלי-הם"), (ב) מדייק שבני", "חפשו" – דלא כבמדרש, שהאור הי' "מראה להן", (ג) משמיט שבני" ראו את הכלים ש"בתיבות ובחביות ובמטמוניות".

וע"פ הנ"ל מובן טעם השינויים בפשטות:

להמדרש ש"ולכל בני" הי' אור ב-מושבותם" הוא חלק מהנס, א"כ הי' זה אור מיוחד ונסי שהי' "מראה להן . . . מה שבתוכיות ובחביות ובמטמוניות", וע"י אינו מספיק אור טבעי לראות על ידו מה שנמצא בתוך הכלים ו(כ"ש) במטמוניות, אלא הי' אור מיוחד ונסי²⁰.

משא"כ ע"פ פשוטו של מקרא (דרך רש"י בפירושו עה"ת) לא הי' כאן אור נס', כ"א רק שהחושך לא החשיך לבני", ובמילא היו יכולים לראות מה שיש ב-בתי המצרים (באור רגיל וטבעי)²¹, ולכן הוצרכו לחפש וכו' עד שראו את כלי המצריים (ועפ"י יש לומר, שאפשר שלא מצאו בני" את כל הכלים שהיו טמונים במטמוניות כו').

[ועפ"י יש לבאר עוד שינוי בין ה' מדרש ורש"י: ברש"י מפורש שזה שבני" היו נכנסים לבית המצרים ורואים את כליהם, הי' (אחד) מהטעמים למכת

15 דהרי הטעם השני "ועוד" בא גם בהמשך ותירוץ על השאלה "ולמה הביא עליהם חושך" (כנ"ל הערה 8).

16 הן בשמירר שם, שענין זה הוא כעין מאמר בפ"ע "ובג' ימי אפילה נתן הקב"ה כו", ואי"ז בהמשך לתחילת הפיסקא "חושך למה הביא כו". ועד"ז בתנחומא וארא שם, שענין הנ"ל בא לאחר סיום הטעמים לכל המכות. ובתנחומא פרשתנו שם ליתא בכלל התחלה זו "חושך למה הביא כו".

17 ובפרט ע"פ פ' מהרז"ו במדרש שם שאין זה ע"פ אור טבעי אלא אור תורה ודעת רוה"ק, שעפ"י נמצא שלא היו צריכים בכלל ליכנס לבתי המצרים "לראות" כליהם.

18 להעיר ממפרשים (מצפה איתן ועוד) לתוד"ה חטין (מנחות ט, ב). כלי חמדה פ' ויקהל (לה, כז-כח). ועוד.

19 לקו"ש ח"ה ע' 80 ואילך.

14 ראה בחי' כאן (פסוק כא בסופו): והי' אור לישראל מפני שלא נסגרו להם שבילי האור כו'. ולהעיר ממושג זקנים שם בסופו "אע"פ שהי' חושך למצרים ממנו הי' נראה היכן הוא שהרי המכות לא הי' אלא בשביל גופם שילקו אבל בשביל ממנום לא הי' כו".

נס, אלא ע"פ טבע, שחפשו ישראל בבתי המצריים וראו את כליהם באור טבעי, בכדי שגם ההכנה להמצוא תתקיים בדרך הטבע.

[ואף שכל עיקר הנס של מכת חושך הי' בשביל זה שישאל יוכלו לראות את כלי המצרים – הרי זה רק בגדר הסרת המניעה, או לכל היותר באופן של סיבה וגרם, ולא הכנה והכשרה להמצוא, שזה הי' דוקא בזה שבני חפשו וראו את כליהם, ובכגון דא – אין זה שלא ע"פ טבע.

וגם דבר זה יש ללמוד מהסיפור הנ"ל של אדה"ז, דלכאורה זה שהפקיד הסכים לעצור את הספינה – לא הי' מחמת עצמו (ממש), אלא לפי שראה שבכחו של אדה"ז להעמיד את הספינה מעצמו באופן נסי,

אלא שזהו רק גרמא בעלמא: ההכנה עצמה, העמדת הספינה בשביל אמירת הברכה דקידוש הלבנה, היתה ע"י הפקיד בעצמו ולא באופן נסי].

ד. אמנם זה שהמדרש לא חש לזה, ומפרש שהי' בזה אור מיוחד ונסי, י"ל, משום דס"ל שבנדוד לא הי' צ"ל כן – ומצד כמה טעמים:

(א) התנאי שקיום המצות צ"ל בדרך הטבע דוקא, הוא בעיקר במצות של-אחרי מ"ת [כי זהו ענין עיקרי במ"ת, שהמצות יפעלו בגשמיות העולם, בלשון המדרש²⁵ "עליונים ירדו לתחתונים", ולכן רוב המצות ככולן הן בדברים גשמיים, ובזה גופא בדרכי הטבע דוקא, כמשנ"ת במ"א²⁶] – משא"כ בנדוד שם דובר קודם מ"ת.

(ב) תוכן הענין ד, וישאלו איש מאת

גם ההכנה למצוה, שגם ההכנה צריכה להיות טבעית. וכפי שלמדים מהספור הידוע²⁰ אודות קידוש לבנה של אדמו"ר הזקן, שביקש מהפקיד שהי' ממונה על הספינה לעצרה בכדי שיוכל לקדש את הלבנה מעומד ובישוב הדעת, וכאשר הפקיד סירב, עצר אדה"ז את הספינה בדרך נס, אבל לא קידש אז את הלבנה עד שהפקיד הסכים לעצרה בעצמו – שמהטעמים ע"ז הוא²¹, לפי שרצה שגם ההכנה לקיום המצוה תהי' בדרך הטבע ולא ע"י ענין נסי²².

ועפ"ז יש לבאר מה שלא פירש רש"י כבמדרש שראיית בני" את כליהם של המצריים היתה ע"י נס מיוחד (ע"י אור שלא ע"פ טבע) – כי לפי דרשה זו, הי' המכוון במכת חושך כדי שיוכלו ישראל לקיים את ציווי ה'²³ "וישאלו איש מאת רעהו ואשה מאת רעותה כלי כסף וכלי זהב", עד שהי' "ונצלתם את מצרים" – ותרוקינו²⁴,

ולפ"ז נמצא, שההכנה לקיום ציווי זה הי' שלא ע"פ טבע, בדרך נס, כי רק ע"י אור נסי זה ראו את כלי כסף וזהב של המצריים ומה שהי' טמון בו, ורק ע"י קיימו הציווי לבקש מהם כל כליהם שהיו במטמוניות וכו'.

ולכן משנה רש"י ומפרש, שזה שראו את כליהם לא הי' ע"י אור מיוחד ובדרך

(20) לקיד ח"ד תשנב, ב.

(21) לקיד שם תשנב, א.

(22) ראה בארוכה לקו"ש שם, שמטעם זה גם כאשר קיום המצוה קשור עם קשים לא כדאי להסירם באופן בלתי טבעי – ראה שם לגבי הנהגת ר"ג (סוכה מא, ב). ועוד.

(23) פרשתנו יא, ב. – וראה לקו"ש חכ"א ע' 78 ואילך.

(24) שמות ג, כב ובפרש"י. פרשתנו יב, לו.

(25) תנחומא וארא טו. שמור"ר פ"ב, ג.

שבבתי המצרים, כי דוקא ע"י אור נסי זה היתה בידם האפשריות לראות כל מה שהי' טמון מכלי כסף וזהב אצל ה- מצריים לקיים מה שנאמר, "ונצלחת את מצרים" (מש"כ אם היו רואים רק את הכלים שבחוץ וע"י שחפשו בבתי ה- מצריים, לא היו יכולים לקיים ציווי זה לרוקן את מצרים).

ה. לפי זה יש לבאר (ע"פ פנימיות הענינים) גם החילוק בין המדרש ופרש"י בפירוש מ"ש, "ולכל בניי ה' אור ב- מושבותם" — אם גם זה הוא חלק ממכת חושך או לא:

איתא בספרים³⁰ שה"רכוש גדול" ש- בניי הוציאו ממצרים מרמז גם על ניצוצות הקדושה שהיו נמצאים בארץ (ועניני מצרים, דבזה שבניי הוציאו את כלי הכסף וכו' של מצרים, הוציאו את ניצוצות הקדושה (שבהם) מן הרע של מצרים והחזירו לרשות הקדושה.

ותוכן עבודה זו (של "בירור הניצוצות") הוא ענין עיקרי בעבודת כא"א מישראל, דנוסף על החיוב של לימוד התורה ועבודת התפלה, שבעיקרם הם בהאדם עצמו, ובזה גופא — ברוחניות שלו (הבנת התורה בשכלו והרגש הלב בתפלה) — צ"ל גם קיום המצות (שרובן ככולן הם בדברים גשמיים), וכן עשיית דברי הרשות שלו לשם שמים, שע"י ממשיך קדושה בגשמיות העולם ומעלה את ניצוצות הקדושה שבדברים גשמיים לרשות הקדושה (כמבואר בארוכה בספר התניא³¹).

רעהו גו"י אינו (כ"כ) בגדר של "מצוה" וחייב (של בניי), אלא אדרבה, קבלת שכר (מלמעלה), שע"י נתקיימה הבטחת הקב"ה, "ואחרי כן יצאו ברכוש גדול"³², אלא שהקב"ה הלביש תשלום שכר זה בדרכי הטבע, על ידי שבניי ישאלו מה- מצרים כלי כסף גו, אבל תוכן הדבר הוא — קבלת שכר מלמעלה.

[ולכן מצינו שכללות הענין ד"וישאלו איש מאת רעהו וגו'" לא הי' תלוי כ"כ בידי ישראל, אלא בא דרך נס מל- מעלה, וכמפורש בתחלת הענין³³, ונתתי את חן העם בעיני מצרים", וכנאמר ב- כתוב לאח"י שהי' ב'פועל', ויתן ה' את חן העם בעיני מצרים"³⁴; "וה' נתן את חן העם בעיני מצרים וישאילום"³⁵].

ומובן, שבקיום ציווי כזה לא איכפת לו אם ההכנה נעשית ע"י נס.

[ויש להוסיף עוד, שבגדוד ה' מוכ- רח (לדעת המדרש) הנס להאיר את ה- "מטמוניות" — כי תכלית ומטרת הציויי "וישאלו גו"י היתה (לא רק שבניי יצאו "ברכוש גדול", אלא עוד זאת) — "ונצל- תם את מצרים", ותרקינן".

ולכן הי' מוכרח להיות הנס ד"ולכל בניי ה' אור", להאיר את המטמוניות

26) להעיר במברכות (ט, א"ב) בפי' הפסוק בפר- שתנו (יא, ב) דבר נא באוני העם וישאלו גו"י, "אינ נא אלא לשון בקשה כו' בבקשה ממך לך ואמור להם לישראל בבקשה מכס שאלו כו' שלא יאמר אותו צדיק כו'" (וראה גם שמו"ר פ"ג, יא). משא"כ ברש"י, אף שמביא תוכן הנ"ל שבגמ', משנה מלשון הגמ' וכו', "בבקשה ממך הזהירם על כך" (ולא כבגמ' שלשון "בקשה" נאמר גם בנוגע לאמירת משה לבניי).

27) שם ג, בא.

28) פרשתנו יא, ג.

29) שם יב, לו.

30) תו"א פרשתנו ס, ג — בבואר, "וינצלו את מצרים" (וראה גם לית' להארז"ל ר"פ תצא). וראה בארוכה לקו"ש ח"ג ע' 823 ואילך. וראה בכל הבא לקמן לקו"ש חכ"א ע' 15 ואילך.
31) פל"ז.

ניצוצות הקדושה הנמצאים שם ולהחזירם לרשות הקדושה.

ו. ובעומק יותר י"ל, ע"פ ה"ינה של תורה" שבפרש"י – דזה שלפי פרש"י הסיום, "ולכל בני" ה' אור במושבותם" אינו חלק ממכת חושך, הוא לפי שבזה נרמז ענין גבוה עוד יותר, הבא לאחר גמר העבודה של בירור וזיכוך העולם.

דהנה מבואר בכמה מקומות, שירידת הנשמה ועבודתה למטה היא צורך עלי, שלאחרי גמר עבודתה בבירור וזיכוך ה' עולם מתעלית הנשמה למדרגה עליונה יותר מכפי שהיתה קודם ירידתה, ועד שזוכה, "לאשתאבא בגופא דמלאכא"³³.

וזהו הפירוש הפנימי בכתוב, שלאחרי גמר העבודה בבירור וזיכוך העולם (ש') זה נרמז במכת חושך, שעל ידה הוציאו בני" את רכושם של מצרים והכניסוהו ברשות הקדושה) – זוכים ל"ולכל בני" ה' אור במושבותם", שהנשמה באה ל' מושבה ומקומה האמיתי, ישראל וקוב"ה כולא חד, ששם אין מקום כלל למציאות של מצרים ועניני מצרים (אפילו לא כפי שהם מתבררים ועולים לקדושה)³⁴, כ"א רק (בלשון הזהרה)³⁵ ישראל ומלאכא בל' חודוה'.

ז. ומזה יש ללמוד גם עידוד גדול בעבודתנו עתה, בגלותנו זה האחרון:

אע"פ שנמצאים אנו בזמן של "חושך הגלות", ובוה גופא – חושך כפול ו' מכופל³⁶ דעקבתא דמשיחא, הרי הקב"ה מסבב סיבות, ועד לאופנים שלמעלה מן

וי"ל, שלפי פרש"י זהו החילוק בין שני הענינים שבכתוב – (א) עצם מכת חושך, שנתנה את האפשרות לבני" לה' כנס לבתי המצרים ולראות את כליהם, (ב) "ולכל בני" ה' אור במושבותם" – שהם כנגד שני סוגי העבודה הנ"ל: ה' עבודה דתורה ותפלה, שעל ידה מאיר אור הקדושה, במושבותם" של בני" (ב) נשמתו ורוחניותו, והעבודה של זיכוך העולם, להוציא את ניצוצות הקדושה שבדברים גשמיים ולהעלותם לקדושה.

שע"פ דרך הפשט – היינו כפי שה' דברים נראים בפשטות ובחיצוניות – הרי הם שני סוגי עבודה שונים, ואולי גם סוגים הפכיים.

אמנם במדרש – אגדה שבתורה ש' "רב סודות התורה . . גנוזין באגדות"³² – מפרש שגם זה ש"ולכל בני" ה' אור במושבותם" הוא חלק ממכת חושך, כי מצד הכוונה הפנימית, אין שני סוגי עבודה אלה ענינים שונים, אלא הם שייכים וקשורים זב", כי גם העבודה דתורה ותפלה, תכליתה היא בשביל העבודה של בירור וזיכוך העולם (כמבואר ב' תניא³⁷, שהנשמה לא ירדה למטה כדי לתקן את עצמה, כ"א כדי לתקן את הגוף ונפשו הבהמית וחלקו בעולם).

וזהו התוכן הפנימי בדברי המדרש, שגם זה ש"לכל בני" ה' אור במושבותם" הוא חלק ממכת חושך, והיינו מפני שגם האור המאיר לישראל כשהם, במושבו-תם", שהוא האור המאיר בנשמתם על ידי תורה ותפלה, צריכים להמשיך ול' הכניס ב"בתי המצרים" (חושך העולם), כדי שעל ידו יוכלו להוציא משם את

(33) זח"א ר"ז, ב.

(34) ראה אוה"ת שמע"צ ע' איתנו ואילך.

(35) ח"ג לב, א.

(36) כ' השמו"ר פ"ד שם. תנחומא וארא יד

שם. וראה גם התחלת פרש"י פרשתנו כאן.

(32) ה'ל' ת"ת לאדה"ז פ"ב ס"ב. תניא אגה"ק

סכ"ג (קלז, א).

כש"החושך יכסה ארץ וערפל לאומים
(מ"מ) ועליך ירח ה' וגו'".

ויתירה מזו, אשר אור זה נותן הכח
לבנ"י להפוך לקדושה גם את הענינים
שבחושך העולם, אשר בחיצוניות נראה
שהם דברים המעלימים ומסתירים ו-
מונעים את האדם מלקיים ציווי של
הקב"ה,

ועד שהם עצמם מסייעים ועוזרים
לבנ"י לקיים ציווי ה', בדוגמת מה ש-
פרעה עצמו סייע ועזר לבנ"י לצאת מ-
גלות מצרים.

ואין מקרא יוצא מידי פשוטו, וזהו
העיקר, שבסוף זמן הגלות ישנו "אור
במושבותם" דכלל ישראל, ובכל אחד ו-
אחת מישראל, כפשוטו בגשמיות וברוח-
ניות, שיש לכאור'א מבנ"י הרחבה ומנוחה
בכל עניניו,

ומכינים עצמם מתוך שמחה וטוב
לבב לקבל פני משיח צדקנו, בנערינו ו-
בזקנינו בבנינו ובבנותינו³⁷ וכספם וזהבם
אתם³⁸, כפשוטו וכן ברוחניות הענינים,
בקרב ממש בעגלא דידן.

(משיחות ש"פ בא תשמ"א,

ש"פ ויק"פ תשמ"ה)

הטבע, כדי שבנ"י יוכלו לעבוד עבודתם
בלי שום מניעות ועיכובים.

ואע"פ שכל הענינים הנ"ל צ"ל בדרכי
הטבע דוקא — הרי זה במה שנוגע
לקיום המצוה מצד בנ"י, אבל בנוגע
להמצב (בעולם) הנדרש כדי שישאל
יוכלו לעבוד עבודתם במילואה, אין
שום הגבלות, והקב"ה עושה גם נסים
גלויים כדי לאפשר לישראל לעבוד
עבודתם בדרכי הטבע [כמו במכת חושך,
שהקב"ה עשה נס גלוי והביא חושך נסי
על המצרים, כדי שבנ"י יוכלו לחפש
ולמצוא הכלים באופן טבעי (מצדם): וכן
בסיפור הנ"ל מאדה"ז, שפעל על ידי נס,
שהפקיד עצמו ירצה לעצור את הספינה].

ועאכ"כ לפי פירוש המדרש, שהי'
כאן גם אור נסי — שודאי גם ענין זה
אינו רק דבר חד-פעמי שאירע בגאולת
מצרים, אלא מעין זה הוא גם בגאולה
מגלות זה האחרון (שהיא "כימי צאתך
מארץ מצרים"³⁷), שגם בהיותנו ב"ארץ
מצרים" (קודם בוא הגאולה) מאיר אור
שלמעלה מהטבע, ובלשון הכתוב³⁸ (הו-
בא בהמשך הענין במדרש הנ"ל³⁹), דגם

37) מיכה ז, טו.

38) ישעי' ס, ב.

39) שמור' שם בסופו (וראה הגהת הרד"ל שם).

וש"נ.

40) פרשתנו י, ט.

41) ישעי' ס, ט.

בא ב

ובצל"ח⁸ תי' שהרמב"ם ס"ל שגם ל-
רבנן⁹ החגיגה נאכלת צלי¹⁰, וטעמם מ-
שום שמצינו שהכתוב קראה פסח, וכמו
שהביא הרמב"ם¹¹ „שעל חגיגת ארבעה
עשר נאמר¹² וזבחת פסח לה"א צאן
ובקר", אלא שרבנן ס"ל דלאו לכל מידי
איתקש לפסח אלא רק לצלי (שהוא מידי
דאכילה)¹³.

ב. והנה ההסברה בדעת רבנן שרק
לצלי איתקש חגיגה לפסח ולא לכל
מידי דאכילה¹⁴ (כמו לינה¹⁵ „דאזהרת

א. תנן במס' פסחים, שהחגיגה ה-
באה עם הפסח „נאכלת לשני ימים ו-
לילה אחד". ובגמ' שם: מתני' דלא כבן
תימא דתניא בן תימא אומר חגיגה הבאה
עם הפסח הרי היא כפסח ואינה נאכלת
אלא ליום ולילה כו' מ"ט דבן תימא . .
ולא ילין לבקר זבח חג הפסח זבח חג
זה חגיגה הפסח כמשמעו ואמר רחמנא
לא ילין.

אח"כ ממשיך בגמ' שם: איבעיא להו
לבן תימא נאכלת צלי או אין נאכלת
צלי כי אקשי' רחמנא לפסח ללינה אבל
לצלי לא או דילמא לא שנא ת"ש הלילה
הזה כולו צלי ואמר רב חסדא זו דברי
בן תימא שמע מינה.

הרמב"ם בהל' חמץ ומצה: כתב
(בנוסח „מה נשתנה") – „שבכל הלילות
אנו אוכלין כו' והלילה הזה כולו צלי".
והקשה בלחם משנה: תימא על דברי
רבנו דהוא פוסק בהלכות קרבן פסח:
. . דחגיגה נאכלת לשני ימים ולילה
אחד ודלא כבן תימא וא"כ לדידן ודאי
אינה נאכלת צלי . . ולית לן לומר ה-
לילה הזה כולו צלי דהא בגמ' אמרו
דזהו כדברי בן תימא דס"ל היקשא וד-
חגיגה נאכלת צלי אבל לדידן דחגיגה
אינה נאכלת צלי לא מצינן למימר כולו
צלי דהא איכא חגיגה.

(8) לפסחים שם ע, ב (ד"ה וזוהי זכינו). וראה גם
צל"ח שם קטז, א.

(9) ויתירה מזו כתב, דהחידוש דר"ח „זו דברי בן
תימא" הוא דגם לדידי' נאכלת צלי. ע"ש.

(10) ומה שהרמב"ם לא כתב מפורש ההלכה ד-
חגיגה נאכלת צלי – תי' הצל"ח (שם ע, ב ד"ה ועוד
אי האי קרא) „לפי שאין דרכו לכתוב פרטים שלא
נזכרו בגמרא בפירוש". וראה מאירי פסחים שם
שהכוונה ב„כולו צלי" היא רק על הפסח. וברבינו
מנוח לרמב"ם שם (ועד"ז בהגה"מ שם אות ב)
דלענין שתהא נאכלת צלי קי"ל כוותי' (דבן תימא)
דהא סתם לן תנא כוותי'. וראה (וכן בהבא לקמן)
אנציקלופדי' תלמודית ערך חגיגת ארבעה עשר.
וש"נ.

(11) הל' ק"פ שם הי"ב.

(12) פ' ראה טז, ב.

(13) ובצל"ח שם (קכ), א לתודיה מפטירין) כ'
דלרבנן יש בחגיגה גם משום שבירת העצם כיון
שגם זו היא (ב)מידי דאכילה.

(14) ולהעיר דבצל"ח שם ע, ב (הניל הערה 10)
כתב דלדעת הרמב"ם להכי קראה פסח (שתהא
נאכלת צלי ו)להיות זמן שחיטתה אחר התמיד כמו
פסח.

(15) דאף שיש לימוד ע"ז – ראה צל"ח שם
(קטז, א. קכ, א) – מ"מ צריך ביאור מהי ההסברה
בזה.

(1) פסחים טז, סע"ב.

(2) ע, א.

(3) תשא לד, כה.

(4) משנה פסחים קטז, ב.

(5) פ"ח ה"ב.

(6) הל' חמץ ומצה שם.

(7) פ"י הי"ג.